

De kunstenaar en zijn vrouw

'Met Yvonne.'

'Dag, met Bas. Woont u op 42 of op 46? Ik weet het even niet meer, sorry.'

'Sorry is niet nodig en u is jij. Het huisnummer is 46.'

'Dank je, dan ben ik er bijna.'

Als ik mijn fiets voor het huis neer zet, valt mij gelijk het naambordje bij de voordeur op.

- Klaas & Yvonne Raasdal -

Klaas staat er nog wel op, maar ik weet dat hij al bijna een jaar niet meer thuis woont en ook niet thuis meer komt wonen.

Schilderijen

Yvonne doet de deur voor mij open, zet haar rollator aan de kant en geeft mij een hand. 'Mag ik doorlopen?' vraag ik haar. 'Ja natuurlijk.'

Ik zet een paar stappen de hal in en stop. Mijn aandacht is getrokken door twee grote schilderijen aan de muur. Het zijn houtskoolschetsen. Een portret van een man en een vrouw. Ik ben onder de indruk en zie de naam van Klaas linksonder in de hoek op beide schilderijen staan. Yvonne vertelt mij dat het de vader en moeder van Klaas zijn.

zelfportret

'Heeft je man deze geschilderd?'

'Ja zeker, er hangen er nog veel meer in huis. Wil je ze zien?'

'Graag. Ik wist dat hij fotografeerde. Niet dat hij ook zo goed kon schilderen.'

Signalen

Yvonne heeft mij de schilderijen in huis laten zien. Ze vertelt dat Klaas ook bij elk schilderij een gedicht of een verhaaltje heeft gemaakt over de betekenis van het schilderij. Ik weet nu al dat deze schilderijen terug moeten komen in het verhaal dat ik ga schrijven over Yvonne en haar man. Even later zitten we met een kop koffie in de tuin. De najaarszon schijnt op de veranda en Bob, de hond van Klaas en Yvonne, ligt naast ons. Ik leg Yvonne uit wat mijn bedoeling van dit interview is.

'Als je geen u meer tegen mij zegt, mag je alles vragen', zegt ze glimlachend.

Ik hoef geen vraag te stellen, Yvonne begint uit zichzelf te vertellen.

'Klaas werd vergeetachtig en hij zonderde zich vaker af. Ook had hij geen behoefte meer aan visite, terwijl hij eerder altijd genoot van mensen om zich heen. Dan kon hij prachtige verhalen vertellen.'

Klaas had eerder, als gevolg van een complicatie bij een operatie, drie maanden in coma gelegen en Yvonne dacht dat het wellicht daar mee te maken had. Klaas was fotograaf geweest voor de krant, maar werkte nu niet meer. Hij was veel thuis. Yvonne had een full

time baan als arbeidsdeskundige.

'Klaas belde steeds vaker naar mijn werk. Ook legde ik overal briefjes neer, zodat hij wist hoe hij bijvoorbeeld koffie moest zetten. Ik merkte dat ik continue op mijn hoede was en geen rust had als ik zelf niet in huis was.'

Ook een normaal gesprek was niet meer mogelijk met Klaas. Hij werd steeds vaker boos, vertelt Yvonne.

'Het werd steeds zwaarder merkte ik. Ik moest mijn baan combineren met de toenemende aandacht voor Klaas. Ik sliep slecht, ging steeds minder eten en moest mij op een gegeven moment ziek melden bij mijn werk. Werken en de zorg voor Klaas gingen niet meer samen.'

Agressief

Na een korte stilte vertelt Yvonne mij dat Klaas ook steeds vaker agressief werd.

'Ik werd steeds angstiger om met hem alleen te zijn. Op een vakantie in Drenthe barstte de bom. Yvonne voelde daar in Drenthe dat haar eigen veiligheid zoek was.

De diagnose dementie was al eerder gesteld op Bruggerbosch, maar Klaas en Yvonne besloten toen geen behandeling te starten.'

Na de vakantie in Drenthe werd Yvonne duidelijk dat er wel iets moest gebeuren en ze ook aan zichzelf moest denken. Het ging zo niet langer. Ze had zoveel stress door de situatie en nu werd ze ook bang voor haar eigen man. Het was overleven voor haar, elke dag weer.

Klaas was zich niet bewust van zijn gedrag en het effect ervan op Yvonne. Yvonne trok het niet meer. De agressie van Klaas had zijn tol geëist.

Opname

Yvonne had mij al bij onze kennismaking aan de telefoon verteld dat Klaas sinds januari 2018 niet meer thuis woont. Hij is toen met een rechterlijke machtiging verhuisd naar Erve Leppink. Deze periode zal Yvonne niet snel meer vergeten.

Yvonne had in die periode hulp gezocht voor zichzelf en had een afspraak met een psychiater in het ziekenhuis. Ze at niet meer, sliep nauwelijks en ze was zelfs niet meer in staat om te lopen. De psychiater was duidelijk. Je moet nu hier blijven en opgenomen worden. Je bent zo uitgeput, dit kan niet meer.

Yvonne weigerde. Ze wilde en kon Klaas niet alleen in hun huis laten. Met de psychiater kwam ze tot een afspraak. Zij zou, een paar dagen later op 18 januari, worden opgenomen en Klaas zou met een crisisopname terecht kunnen op Erve Leppink.

Dit betekende dat er in twee dagen van alles geregeld moest worden. Gelukkig heeft Yvonne veel steun gehad aan haar tweelingzus Diana. Zij heeft in deze dagen de regie overgenomen en alles in gang gezet, zowel voor Yvonne als voor de opname van Klaas. Zo heeft zij bijvoorbeeld de zoon van Klaas, uit een eerdere relatie, gebeld en hem gevraagd te helpen. Het werd een race tegen de klok.

Twee dagen

Op 17 januari 2018 werd Yvonne zelf opgenomen op de PAAZ. Klaas bleef nog één nacht thuis met zijn zoon. Klaas wist echter zelf niet dat dit zijn laatste nacht thuis zou zijn. Dit om agressie van hem te voorkomen. In het geheim moesten zijn kleren en persoonlijke spullen worden gepakt. Op 18 januari 2018 stonden er vier mannen in de huiskamer om Klaas mee te nemen. Er werd gesproken met hem, maar hij wilde niet mee. Er stonden zelfs politie agenten en ambulancepersoneel op de achtergrond klaar. Voordat de politie moest ingrijpen hadden ze Klaas echter zover. Hij ging mee naar Erve Leppink. Wel met de smoes dat het tijdelijk zou zijn, totdat Yvonne weer thuis zou komen. Tot op de dag van vandaag vertelt Yvonne aan Klaas dat zij in het ziekenhuis ligt en dat hij daarom op Erve Leppink woont. ‘Dit blijf ik volhouden. Ik kan het niet over mijn hart krijgen hem deze hoop te ontnemen.’ In die twee dagen in januari vorig jaar stond de wereld van Klaas en Yvonne op zijn kop. Na 31 jaar huwelijk waren ze uit elkaar gehaald. Het kon niet anders, was de bittere conclusie van Yvonne. We zeggen even niets en kijken allebei de tuin in. Bob ligt nog steeds rustig naast ons.

100 keer

De eerste week na haar opname in het ziekenhuis hoefde Yvonne op de PAAZ niets anders dan slapen en weer leren eten. Klaas belde deze week wel 100 keer naar haar.

Iedere dag ging haar telefoon achter elkaar over. Zij had echter met haar behandelaar afgesproken om oproepen van hem niet op te nemen. Met pijn in haar hart hield zij zich aan deze afspraak. Ze besepte namelijk wel dat het anders alleen maar erger werd. Op bezoek gaan bij Klaas was helemaal niet aan de orde.

Na deze moeilijke eerste week op de PAAZ

Tot op de dag van vandaag vertelt Yvonne aan Klaas dat zij in het ziekenhuis ligt en dat hij daarom op Erve Leppink woont. ‘Dit blijf ik volhouden. Ik kan het niet over mijn hart krijgen hem deze hoop te ontnemen.’

ging het langzamerhand beter met Yvonne. Ze ging weer eten, ze leerde opnieuw lopen, sliep stukken beter en er kwam wat rust in haar gedachten. Het verdriet om Klaas bleef echter. Na twee maanden in het ziekenhuis wilde ze naar huis. Dit mocht op voorwaarde dat ze nog begeleiding thuis zou krijgen.

Thuis

Toen Yvonne, na twee maanden, weer in haar eigen huis kwam besepte ze dat, zonder Klaas, het niet meer haar thuis was. Het viel haar zwaar. Ze was tot niks in staat en haar somberheid nam weer toe. Wel ging ze elke dag trouw naar Klaas toe op Erve Leppink.

Helaas bleek de overgang voor Yvonne, om alleen in huis te zijn zonder Klaas, te groot. Ze belde Diana en moest toegeven dat het niet goed met haar ging. Opnieuw werd ze opgenomen op de PAAZ. Na een maand mocht ze naar huis, maar wel met dagelijks bezoek aan de dagbehandeling in het ziekenhuis. Ook kreeg ze thuis begeleiding van een medewerker van de Psychiatrische Intensieve Thuiszorg (PIT).

‘Ik ben heel blij met de begeleiding van de PIT’, vertelt Yvonne. ‘Elke maandag komt ze hier bij mij in huis. We hebben een goede klik en ik voel mij stukken beter dan bij de laatste opname op de PAAZ.’

Wens

In deze heftige periode ging ze toch elke dag bij Klaas op bezoek. Elke dag vroeg Klaas aan haar wanneer hij weer naar huis mocht. ‘Dat was toch afgesproken’, zei hij dan. Toch heeft ze er nooit over nagedacht niet te gaan.

‘Mijn wens is en blijft om Klaas een weekend mee naar huis te nemen. Ik weet dat zijn wens is om weer thuis te mogen wonen bij zijn schilderijen. Daarom durf ik het ook niet een weekend aan. Ik ben bang dat hij niet meer terug wil en agressief wordt. Een situatie zoals in januari 2017 wil ik nooit meer meemaken. Ik weet dus dat mijn wens niet uitvoerbaar is. Dat doet pijn.’

Nachtmerries

‘Wil je nog een kop koffie?’, vraagt Yvonne

aan mij.

‘Zeker. Zal ik even helpen?’

‘Nee hoor, ik red mij prima.’

Yvonne loopt achter haar rollator de keuken in en begint koffie te zetten. De schilderijen van Klaas laten mij niet los en ik loop achter Yvonne aan de huiskamerkamer in. Boven de eettafel hangt een schilderij met felle kleuren. In het midden van het doek zie ik een hoofd waar het bovenste gedeelte als een deksel eraf is gehaald. Je kijkt als het ware op de hersenen. Toen ik vanochtend binnenkwam viel het mij al op. Yvonne ziet mij kijken.

‘Dat heeft Klaas gemaakt toen hij veel nachtmerries had. Nadat hij was ontwaakt uit zijn coma bleef hij last houden van nare dromen. Zijn therapeut op het Roessingh adviseerde hem dit uit te beelden in een schilderij. Dat is deze geworden.’

‘Had hij daarna minder last van nachtmerries?’, vraag ik.

‘Volgens mij wel, hij sprak er daarna nooit meer over. Dat weet ik zeker.’

Gesprek

Als we weer buiten zitten met de verse koffie vraag ik haar naar de ervaringen op Erve Leppink. Yvonne vertelt dat ze blij is dat hij daar veilig is.

‘In het begin vond ik het heel moeilijk.’

Ze had bijvoorbeeld had het gevoel dat er te weinig activiteiten waren voor de bewoners. Hierdoor leek Klaas zich te vervelen. Ze

is toen zelf met Klaas activiteiten gaan ondernemen. Spelletjes doen en schilderen bijvoorbeeld. Dit vond hij prettig en hij leek hierdoor ook rustiger te worden.

Ook wilde ze graag met de behandelend arts van Klaas in gesprek. Ze had veel vragen. Hij herkende haar niet altijd meer en vroeg

‘Dat heeft Klaas gemaakt toen hij veel nachtmerries had. Nadat hij was ontwaakt uit zijn coma bleef hij last houden van nare dromen. Zijn therapeut op het Roessingh adviseerde hem dit uit te beelden in een schilderij

dan aan haar wanneer Yvonne weer kwam. Hoorde dit bij zijn ziekte? Ging hij achteruit? Wat kon ik er aan doen? Vragen die zij graag besprak, maar tot een gesprek was het nog niet gekomen. Ze had wel contact met Maatschappelijk Werk van de Posten, maar zou graag de arts spreken. ‘Ik had geen idee wie mijn man behandelde’

Inmiddels heeft Yvonne met de behandelend arts gesproken. Dit heeft langer geduurd dan ze had gehoopt. Ondanks het gesprek met de arts blijft voor haar de vraag hoe de toekomst van Klaas eruit gaat zien. Wat kan zij verwachten over het verloop van de ziekte van Klaas?

Yvonne vertelt mij ook dat een psycholoog van de Posten met Klaas heeft gesproken. Zij heeft vervolgens tips, om met het gedrag van Klaas om te gaan, in zijn dossier geschreven. Kort gezegd; gebruik zoveel mogelijk humor in contact met Klaas, waar mogelijk laat Klaas actief bezig zijn en leidt hem af als hij boos of verdrietig is. Yvonne is hier erg blij mee. Ook heeft Yvonne een compliment aan een verzorgster in het dossier van Klaas geschreven. Klaas kan 's nachts onrustig zijn en komt dan uit bed. De verzorgende heeft Klaas warme melk met honing gegeven, hem een sigaretje laten roken en met hem gesproken. Hij ging vervolgens rustig naar bed. Deze benadering van haar man doet Yvonne goed en vindt ze zeker een compliment waard. Terugkijkend op het afgelopen jaar wil Yvonne nog graag meegeven dat het eerste contact tussen client, familie en zorgmedewerkers enorm belangrijk is. Ze

zou heel graag in het begin met een vaste medewerker contact hebben gehad en elke week of om de week even een gesprekje hebben gevoerd.

Hoe gaat het met de familie? Kunnen dingen anders? Ook zou ze graag betrokken worden in bijvoorbeeld de aanstelling van een evv'er. Zijn er wensen en behoeften bij de familie die kunnen worden meegenomen in de aanstelling? Yvonne begrijpt dat niet aan alle wensen en verwachtingen van familie kan worden voldaan, maar ze blijft er graag over in gesprek.

Humor

Met humor bereik je veel bij Klaas, weet Yvonne. Zelf had Klaas een goed gevoel voor humor. In zijn werk als fotograaf moest hij eens een klein kerkje op de gevoelige plaat leggen. Voor de deur lag een kruis van Jezus. Dat was van de normale plek in de kerk

gehaald. Klaas fotografeerde de deur en het kruis op de grond. Hij plaatste er de tekst even afwezig bij.

‘Dat werd niet gewaardeerd’, vertelt Yvonne lachend. Ook ik schiet in de lach.

Een aantal medewerkers wist goed in te spelen op het gevoel van humor bij Klaas. Ze benaderden Klaas met respect en veel humor. Ook op lastige momenten, bijvoorbeeld als Klaas met Yvonne mee naar huis wilde. Deze medewerkers zijn nu niet meer werkzaam op de afdeling en ze zou graag de nieuwe medewerkers vertellen wat, volgens haar, een goede manier is om Klaas te benaderen.

Ook zou ze in gesprek willen over de wensen en verwachtingen die zij heeft. Zo is zij bijvoorbeeld nieuwsgierig wat de reden is dat Klaas 1 sigaret per uur mag roken. Is dat echt nodig? Heeft hij een GPS nog echt nodig? Zou het ook anders kunnen? Ze denkt graag mee.

Tot een goed gesprek bij een kop koffie is het nog niet gekomen. Uiteraard bespreken ze het zorgplan, maar een open gesprek over de wensen en verwachtingen van en naar elkaar is er nog niet geweest. Ook Yvonne vindt het aangaan van zo’n gesprek spannend. Misschien helemaal niet reëel, maar ze wil niet dat haar feedback gevolgen heeft voor de zorg van Klaas.

Ik vraag haar hoe het voor haar is om het verhaal van haar en Klaas zo aan mij te vertellen.

‘Het roept een hoop emoties bij mij op, maar het voelt goed om ons verhaal aan je

te vertellen. Er vallen, ook voor mij, puzzelstukjes op zijn plek. Zo besef ik nu dat mijn wensen niet allemaal mogelijk zijn en dat ik alleen het beste voor Klaas wil binnen de mogelijkheden die er zijn.’

Schrik

Ze vertelt dat ze altijd schrikt als iemand van de Posten belt. Het hart van Klaas is namelijk niet sterk. In verband met hartklachten heeft Klaas een ICD. Deze is echter niet meer vervangen. Een bewuste keuze gezien de risico’s van de operatie die daarvoor nodig is. Ze is bang dat zijn hart het begeeft. Waar ze ook mee worstelt is dat Klaas eerder zei dat ze hem in het kanaal moest gooien als deze ziekte hem zou overkomen. Daarom vind ze het belangrijk te weten hoe het met hem gaat en hoe professionals van de Posten het verdere verloop van zijn ziekte inschatten.

Ik vraag haar hoe het nu met haar gaat.

Yvonne vertelt dat ze veel heeft aan gesprekken met een psycholoog. De psycholoog

richt zich alleen op het verhaal van Yvonne en dat doet haar goed. Ze vindt het heel zwaar. Yvonne begrijpt verstandelijk dat ze haar eigen leven moet opbouwen. Emotioneel voelt het echter nog als overleven. Ze is nu afgekeurd om nog aan het werk te gaan en dat doet pijn. Praktische vragen houden haar bezig. Hoe ga ik mijn dag invullen? Ze zou graag iets betekenen voor mensen met schulden.

Traan

‘Laatst heb ik 5 minuten enorm gehuild. Ik had de diagnose van een CVA gekregen. Na die 5 minuten heb ik besloten ervoor te gaan. Dit zijn de laatste tranen die ik erom heb gelaten en ik ga er het beste van maken.’ Als eerste stap heeft ze besloten om haar woonkamer op te knappen, zo heeft ze een nieuwe bank besteld. Het bed, wat nu nog in de huiskamer staat, gaat weg. Als we het gesprek afronden vertelt Yvonne mij nog dat Klaas, ondanks alles, voor haar een schat blijft. Ik kan alleen maar knikken

en kijk nog een keer naar Bob.

Als ik de kamer doorloop, op weg naar de voordeur, kijk ik nog even naar de schilderijen. Toch weer een bijzonder verhaal, bedenk ik mij. Ik geef Yvonne een hand, loop naar buiten en stap op mijn fiets. Onderweg schiet mij de titel voor dit verhaal te binnen: De kunstenaar en zijn vrouw. ♥

*Zo besef ik nu dat mijn
wensen niet allemaal
mogelijk zijn en dat ik alleen
het beste voor Klaas wil
binnen de mogelijkheden die
er zijn.’*